

ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის საკანონმდებლო რეგულაციის შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი

რაჟდენ კუპრაშვილი

სსიპ იურიდიული დახმარების სამსახურის დირექტორი

I. შესავალი

სადავო არ არის ის ფაქტი, რომ დღეს ჩვენი ქვეყნისა და საზოგადოების ერთ-ერთ უდიდეს გამოწვევას ქარბვალთანობა წარმოადგენს. ამის მიზეზი შესაძლოა სხვადასხვა ფაქტორს დავეუკავშიროთ. თუმცა, სამართლებრივი კუთხით, აღნიშნული პრობლემა უპირობოდ არის დაკავშირებული საკრედიტო ურთიერთობებში მხარეთა ძალაუფლების არათანაბარ გადანაწილებასთან, აგრეთვე საბანკო სფეროში სრულყოფილი საკანონმდებლო რეგულირების არარსებობასთან და ამ სფეროში ღია დატოვებულ სივრცეებთან. ყოველივე აღნიშნულმა დაგვყენა იმ გამოწვევის წინაშე, როგორც არის ქარბვალთანობა. განსაკუთრებით კი ბოლო წლების განმავლობაში, როდესაც სესხებზე ხელმისაწვდომობა საგრძნობლად გაიზარდა.

დღეს საქართველოში ფიზიკური პირების გადახდისუუნაროდ ცნობის შესაძლებლობა არ არსებობს. პირველი კანონი, რომელიც ამ მიმართულებით ამოქმედდა იყო საქართველოს კანონი „გაკოტრების შესახებ“, რომელიც 1996 წელს შევიდა ძალაში. კანონის თანახმად, გადახდისუუნარობის რეჟიმი ვრცელდებოდა, როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ პირებზე. ამის შემდგომ მიღებულ იქნა კანონი „გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების შესახებ“, რომელმაც გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების შესაძლებლობა იურიდიულ პირებსა და ინდივიდუალურ მენარმეებს მისცა. დღეს უკვე მოქმედებს კანონი „რეაბილიტაციისა და კრედი-

ტორთა კოლექტიური დაკმაყოფილების შესახებ“, რომელიც ითვალისწინებს სპეციალური რეჟიმის გავრცელებას მხოლოდ იურიდიული პირებისთვის. როგორც ვხედავთ, ამ ეტაპზე, ფიზიკური პირები მოკლებული არიან გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების შესაძლებლობას. ეს შესაძლოა, ქვეყანაში ქარბვალთანობის ერთ-ერთ გამომწვევ მიზეზად მივიჩნიოთ. ზემოაღნიშნული პრობლემის აღმოფხვრის ერთადერთი გზა შესაბამისი საკანონმდებლო რეგულირების ამოქმედებაში მდგომარეობს.

აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია გადახდისუუნარობის საკანონმდებლო რეგულირების შედარებით სამართლებრივ ჭრილში განხილვა. შესაბამისად, წინამდებარე სტატია ეძღვნება გადახდისუუნარობის კანონმდებლობის მიმოხილვასა და ანალიზს როგორც კონტინენტური ევროპის ქვეყნებში, ძირითადად კი გერმანიაში, ასევე ანგლო-ამერიკული სამართლის ქვეყნებში.

წინამდებარე სტატიის ფარგლებში წარმოდგენილია ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის საერთაშორისო მოდელების ზოგადი მიმოხილვა და მათი ძირითადი მახასიათებლების შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი. ამ მიზნით სტატიაში განხილული იქნება ანგლო-ამერიკული (აშშ, ინგლისი და უელსი) და აგრეთვე ევროპული (გერმანია და ბალტიისპირეთი) ქვეყნები. ამასთან მოყვანილი იქნება საერთაშორისო კვლევა, რომლის თანახმადაც, გაზომილია ევროპული ქვეყნების მოვალის შემწყნარებლობის ინდექსი.

II. ფიზიკური პირების გადახდისუნარობის საერთაშორისო მოდელები

1. ანგლო-ამერიკული სამართლის ქვეყნებში მოქმედი „ახალი დასაწყისის“ დოქტრინა

ანგლო-ამერიკული სამართლის ქვეყნებში გადახდისუნარობის კანონმდებლობა ლიბერალური მიდგომებით გამოირჩევა და მხარს უჭერს ე. წ. „ახალი დასაწყისის“ დოქტრინას. მთავარი განმასხვავებელი ნიშანი, რომელიც აღნიშნულ სისტემას ახასიათებს, პირველ რიგში, არის ის, რომ იგი ყურადღებას არ ამახვილებს მოვალის კეთილსინდისიერებაზე იმდენად, რამდენადაც ამას კონტინენტური ევროპის ქვეყნების კანონმდებლობაში ვხვდებით. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ანგლო-ამერიკული მიდგომის თანახმად, ინდივიდს შეუძლია თავად შეარჩიოს გადახდისუნარობის სტრატეგია, მაშინ როდესაც გერმანულ მოდელებში კანონით განსაზღვრული სტანდარტული წესია დადგენილი. აქვე ხაზი უნდა გავუსვათ იმასაც, რომ ინგლისსა და უელსში საკმაოდ დიდი პოპულარობით სარგებლობს ინდივიდუალური ნებაყოფლობითი შეთანხმებები (Individual Voluntary Agreements - IVA), რომლებიც წარმოადგენს გადახდისუნარობის პროცედურის ალტერნატივას.

დღეს ანგლო-ამერიკული სამართლის ქვეყნებში შეინიშნება გარკვეული გადახრა ევროპული მოდელებისკენ. ამის ნათელი მაგალითია ამერიკის გადახდისუნარობის კოდექსის მე-13 თავი, რომელიც ითვალისწინებს გადახდისუნარობის გეგმის შედგენისა და გადახდისუნარობის პერიოდის გასვლის შემდეგ დარჩენილი ვალდებულებების ჩამოწერის შესაძლებლობას. გარდა ამისა, აშშ-ში მოქმედებს 2005 წლის გადახდისუნარობის ბოროტად გამოყენების პრევენციისა და მომხმარებელთა დაცვის აქტი (Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act - BAPCPA), რომელიც კეთილსინდისიერების პრინციპის წინ წამოწევით აბალანსებს კრედიტორისა და გადახდისუ-

ნარო მოვალის სამართლებრივ მდგომარეობას.¹

1.1. გაკოტრების კოდექსი ამერიკის შეერთებულ შტატებში

აშშ-ში ფიზიკური პირების გაკოტრების რეჟიმს არეგულირებს გაკოტრების კოდექსი, რომლის მე-7 და მე-13 თავებში შემოთავაზებულია გაკოტრების ორი რეჟიმი. აღნიშნული კოდექსის მე-7 თავით განსაზღვრული რეჟიმი ეხება მოვალის არასაგამონაკლისო ქონების ლიკვიდაციას. აქვე უნდა განიმარტოს, რომ კოდექსი ადგენს საგამონაკლისო ქონების ცნებას. კერძოდ, ეს არის ქონება, რომლის დაცვაც მოვალეს შეუძლია ლიკვიდაციისგან. როგორც წესი, საგამონაკლისო ქონებას განეკუთვნება: საავტომობილო სატრანსპორტო საშუალებები, ტანსაცმელი, ყოველდღიური ცხოვრებისათვის საჭირო საყოფაცხოვრებო ნივთები და ავეჯი, სამკაულები, პენსია და სხვა მსგავსი.² აშშ-ის კანონმდებლობა უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ შტატებმა საგამონაკლისო ქონების ნუსხა თავად დაადგინონ და ასევე თავად განსაზღვრონ ის ღირებულება, რომლის ფარგლებში ქონება მიიჩნევა საგამონაკლისოდ.

რაც შეეხება კოდექსის მე-13 თავით დადგენილ გაკოტრების წარმოებას, მას მოიხსენიებენ, როგორც „მუშაკის გეგმას“ (a wage earner's plan). ეს გეგმა მუდმივი შემოსავლის მქონე პირს აძლევს საშუალებას, გადახდის გეგმის მიხედვით, სამიდან ხუთ წლამდე პერიოდში სრულად ან ნაწილობრივ დაფაროს ფულადი ვალდებულებები. იმ შემთხვევაში, თუ მოვალის თვითური შემოსავალი ნაკლებია სახელმწიფოს მიერ დადგენილ საშუალო მაჩვენებელზე, დგება სამწლიანი გეგმა. ხოლო, თუკი მოვალის თვითური შემოსავალი აჭარბებს სახელმწიფოში არსებულ საშუალო მაჩვენებელს, სტანდარტულად, დგება ხუთწლიანი გეგმა. ამასთანავე, კანონით აკრძალულია 5 წელზე გრძელვადიანი

¹ Ramsay, Towards an International Paradigm of Personal Insolvency Law: A Critical View, 17 QUT L. REV. 15 (2017), 25-29, 38.

² https://www.bankruptcyinfo.com/chapter-7_pc/exempt-vs-non-exempt-3-chapter-7_pc/.

გეგმის განერა.³ აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ გეგმის ხანგრძლივობის განმავლობაში ცხადდება ასევე მორატორიუმი მოვალის ქონების რეალიზაციაზე.⁴

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, გაკოტრების კოდექსის მე-7 თავით გათვალისწინებული პროცედურის მიზანს წარმოადგენს, უზრუნველყოს მოვალის სწრაფი ახალი დასაწყისის შესაძლებლობა მისი ქონების რეალიზაციის გზით.⁵

რაც შეეხება გაკოტრების კოდექსის მე-13 თავით გათვალისწინებულ პროცედურას, იგი მეტად განელილია დროში, მაგრამ მე-7 თავით გათვალისწინებულ პროცედურასთან შედარებით, ამ შემთხვევაში უფრო მაღალია მოვალის ქონების გადარჩენის შანსი. შესაბამისად, ამ თავის ძირითადი მიზანია მოვალის ფულადი ვალდებულებების გადახდის გეგმის შედგენა და ამ გეგმის აღსრულების მეშვეობით მოვალის რეაბილიტაცია.

ინდენარმის შემთხვევაში, თუკი იგი, ქონების ლიკვიდაციის, ანუ მე-7 თავით გათვალისწინებული პროცედურის ნაცვლად, აირჩევს ბიზნესის შენარჩუნებას, მას გარდა მე-13 თავით დადგენილი რეჟიმისა, შესაძლებლობა აქვს აირჩიოს მე-11 თავით დადგენილი ალტერნატივა. მთავარი განსხვავება მდგომარეობს მოვალის ქონების მმართველი პირის, მეურვის, ნაწილში. კერძოდ, თუ მე-13 თავით განსაზღვრულია მოვალის ქონების მართვა მეურვის მიერ, მე-11 თავი ეხება თვითადმინისტრირებას. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მეურვის ფუნქცია-მოვალეობებს ახორციელებს თავად მოვალე, რომელსაც შესაძლებლობა ეძლევა, რომ განაგრძოს ბიზნეს-საქმიანობა და ისესხოს ფული. რაც შეეხება რეორგანიზაციის გეგმას, ის ძალაში შედის კრედიტორთა კრების კენჭისყრის და სასამართლოს მიერ მისი დამტკიცების შედეგად.⁶

1.2. ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის რეჟიმი დიდ ბრიტანეთში

ბრიტანული კანონმდებლობის თანახმად, გადახდისუუნარო ფიზიკური პირებისთვის არსებობს გადახდისუუნარობის რეჟიმის სამი ალტერნატივა: გაკოტრება, ვალის პატიების ორდერი (Debt Relief Order - DRO) ინგლისსა და უელსში და ინდივიდუალური ნებაყოფლობითი შეთანხმება (Individual Voluntary Arrangement - IVA). გაკოტრებისა და ვალის პატიების პროცედურა ბრიტანეთში ნორმატიულ დონეზეა განერილი, რაც შეეხება ინდივიდუალურ ნებაყოფლობითი შეთანხმებას, აღნიშნული უმეტესწილად დამოკიდებულია მოვალესა და კრედიტორს შორის შეთანხმებაზე.

ფიზიკური პირის გაკოტრების პროცედურა, რომელიც 1986 წლის გადახდისუუნარობის აქტის მე-9 თავით არის მოწესრიგებული,⁷ გარკვეულწილად მსგავსია აშშ-ის გაკოტრების კოდექსის მე-13 თავით გათვალისწინებული პროცედურისა. ხოლო, ვალის პატიება (DRO), რომელიც გათვალისწინებულია შემოსავლისა და აქტივების არმქონე პირებისთვის, ახლოს დგას ამერიკის გაკოტრების კოდექსის მე-7 თავით გათვალისწინებულ პროცედურასთან. მთავარი მახასიათებელი, რომელიც DRO-ს გააჩნია არის ის, რომ თუკი მოვალე აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დაწესებულ მოთხოვნებს, 12 თვის გასვლის შემდგომ ხდება მისი ვალდებულებების სრულად ჩამოწერა. ამ მოთხოვნებს მიეკუთვნება შემდეგი: ა) მოვალის ფულადი ვალდებულება არ უნდა აღემატებოდეს £ 30,000-ს; ბ) მას არ უნდა გააჩნდეს რაიმე დამატებითი შემოსავალი; გ) არ უნდა ფლობდეს უძრავ ქონებას ან მანქანას, რომლის ღირებულებაც აღემატება £ 2,000-ს; დ) ბოლო 3 წლის მანძილზე უნდა ცხოვრობდეს ინგლისში ან უელსში; ე) არ უნდა ფიქსირდებოდეს მოვალის მხრიდან ბოლო 6 წლის მანძილზე DRO პროცედურის გამოყენების შემთხვევა.

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ვალის პატიების ორდერის მიღება მოვალეს არ ათავისუფლებს ისეთი ფულადი ვალდებულებების

³ 11 U.S.C. § 1322(d).

⁴ <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-13-bankruptcy-basics>.

⁵ <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/chapter-7>.

⁶ <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>.

⁷ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/part/IX>.

გან, როგორც არის, მაგალითად, სტუდენტური სესხი, სასამართლო ბაჟი ან ქირის გადასახადი. კანონმდებლობით დადგენილია DRO-ს გაუქმების შემთხვევებიც, კერძოდ, თუკი მოვალის ფინანსური მდგომარეობა გაუმჯობესდება ან მოვალე სათანადოდ არ ითანამშრომლებს სასამართლო ოფიცერთან, მაგალითად, არ მიაწვდის დროულ და ამომწურავ ინფორმაციას მისი ფინანსური მდგომარეობის შესახებ. თუ პირი ახალ ვალს აიღებს DRO-ის პერიოდში, მის მიმართ დაიწყება გაკოტრების პროცედურა, ხოლო თუ ახალი ვალის შესახებ ის არ შეატყობინებს კრედიტორებს, მოვალე შესაძლოა აღმოჩნდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ქვეშ.⁸

2. ფიზიკური პირების გადახდისუნარობის ევროპული მოდელი - „დამსახურებული ახალი დასაწყისის“ დოქტრინა

კონტინენტური ევროპის ქვეყნებში გადახდისუნარობის კანონმდებლობას „დამსახურებული ახალი დასაწყისის“ მოდელის სახელით მოიხსენიებენ.⁹ ანგლო-ამერიკული მოდელისგან განსხვავებით ევროპული კანონმდებლობა, დიდ ყურადღებას ამახვილებს მოვალის კეთილსინდისიერებაზე. შესაბამისად, მხოლოდ კეთილსინდისიერ მოვალეს ანიჭებს პრივილეგიას, ისარგებლოს გადახდისუნარობის პროცედურით და გადახდისუნარობის გეგმით დაკისრებული ვალდებულებების კეთილსინდისიერად შესრულების შემთხვევაში გათავისუფლდეს ფულადი ვალდებულებებისგან.

2.1. გადახდისუნარობის პროცესის წარმოება გერმანიაში

გერმანიაში გადახდისუნარობის პროცესი რეგულირდება ერთი საკანონმდებლო აქტით,

⁸ <https://www.gov.uk/options-for-paying-off-your-debts/debt-relief-orders>.

⁹ Arvydas/Neringa, Bankruptcy of Natural Persons in Lithuania: Reasons and Problems, Bankruptcy of Natural Persons in Lithuania: Reasons and Problems, 522.; ასევე Gruodyte/Kirsiene, Application of “Fresh start” Doctrine for Individual Debtors in Lithuania: EU and US perspective, Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics, 2010, 21(3), p 266.

კერძოდ, გერმანიის გაკოტრების კოდექსით (Insolvenzordnung „InsO“), რომელიც სრულად აწესრიგებს გაკოტრების წესებს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირებისთვის. აღნიშნული კოდექსი გერმანიაში 1999 წელს იქნა შემოღებული და მისმა ამოქმედებამ გადახდისუნარო ფიზიკურ პირებს მისცა შესაძლებლობა გათავისუფლებულიყვნენ ვალეებისგან.¹⁰ გარდა აღნიშნული კანონისა, გერმანიაში მოქმედებს სპეციალური კანონები, თუმცა ისინი ძირითადად იურიდიული პირების გაკოტრებისა და სპეციალური შემთხვევებისთვის გამოიყენება.¹¹

გერმანიის გადახდისუნარობის კოდექსი თანაბრად ეხება იურიდიული პირებს, ინდივიდუალურ მენარმეებსა და სხვა ფიზიკურ პირებს. ამასთანავე, უშუალოდ ფიზიკურ პირებზე დამატებით ვრცელდება კოდექსის 304-ე-311-ე მუხლები, რომლებიც ითვალისწინებენ კრედიტორებსა და მოვალეს შორის ფულადი ვალდებულების შესრულების გეგმაზე შეთანხმებას. გერმანული გადახდისუნარობის კოდექსის პრიორიტეტს წარმოადგენს ის, რომ იგი შესაძლებლობას აძლევს მოვალეს, გადახდისუნარიანობის აღდგენის გეგმით დაკისრებული ვალდებულებების კეთილსინდისიერად შესრულების შემთხვევაში მოხდეს მისი ფულადი ვალდებულებების ჩამოწერა. გერმანიაში გადახდისუნარობის პროცესის საბოლოო ზედამხედველობის ფუნქცია გადახდისუნარობის სასამართლოს გააჩნია.¹²

¹⁰ Fossen/König, Personal Bankruptcy Law and Entrepreneurship, 2015, p.1; ხელმისაწვდომია: <https://www.ifo.de/DocDL/dice-report-2015-4-fossen-koenig-december.pdf>, უკანასკნელად ნანახია 01.07.2022.

¹¹ მაგალითად, Limited Liability Companies Act (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, GmbHG) or section 92 of the Stock Corporation Act (Aktiengesetz, AktG)); Bond Act (Schuldverschreibungsgesetz, SchVG); Act on the Reorganisation of Credit Institutions (Gesetz zur Reorganisation von Kreditinstituten, KredReorgG); the Restructuring and Liquidation Act (Sanierungs- und Abwicklungsgesetz, SAG).

¹² Braun, German Insolvency Code - Article-by-Article Commentary Second Edition, 2017, paras. 2-6, https://www.schultze-braun.de/fileadmin/en/Schultze_Braun_German-Insolvency-Code_k2.pdf?_=1569241778

იმ შემთხვევაში, თუ მოვალე აღმოჩნდება ისეთ მდგომარეობაში, როდესაც შეუძლებელი ხდება მისი ყველა კრედიტორის დაკმაყოფილება, ინდივიდუალური იძულებითი აღსრულების ნაცვლად, ირთვება გადახდისუნარიანობის კოლექტიური აღსრულების მექანიზმი, რომელიც აწესრიგებს, როგორც მოვალის, ასევე კრედიტორების სამართლებრივ პოზიციებს. მოვალის ფულადი ვალდებულებების დასაფარად მისი აქტივები გადადის მართვის სპეციალურ რეჟიმში. ეს ნიშნავს იმას, რომ მოვალის აქტივებს ედება ყადაღა, ანუ მას ჩამოერთმევა აქტივებთან მიმართებით ავტონომიური გადანყვეტილების მიღების თავისუფლება, რათა მოხდეს კრედიტორთა კოლექტიური დაკმაყოფილება აღსრულების ეტაპზე. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია როგორც მოვალის ქონების რეალიზაციის, ასევე გადახდისუნარიანობის გეგმაში არსებული ალტერნატიული შეთანხმების გზით, რომლის მიზანია მოვალის რეაბილიტაცია და ქონების შენარჩუნება.

2.2. ფიზიკური პირების გადახდისუნარიანობის რეგულირება საფრანგეთის კანონმდებლობის მიხედვით

ფრანგული კანონმდებლობის თანახმად, ფიზიკური პირების გაკოტრების ორი სახის წარმოება არსებობს: მოვალის მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და მოვალის რეაბილიტაციის წარმოება.¹³ ფრანგული მოდელის თანახმად, თუკი გამოიკვეთება, რომ მოვალის ფინანსური მდგომარეობა რეაბილიტაციას არ ექვემდებარება, გადახდისუნარიანობის კომისია საქმეს სასამართლოში შეიტანს. პროცედურა ითვალისწინებს ორ შემთხვევას: ა) როდესაც მოვალეს გააჩნია აქტივები, რომელთა რეალიზაციის ან ლიკვიდაციის გზით ხდება კრედიტორთა ნაწილობრივი დაკმაყოფილება, ხოლო დანარჩენი ვალდებულებები ჩამოინერება; ბ) როდესაც მოვალეს არ გააჩნია აქტივები, რაც იწვევს ვალდებულებებისგან გათავისუფლებას. პროცედურის დაწყების შესახებ გადანყვეტილების მიღებაზე, მოვალის მოთხოვნით, კომისიას შეუძ-

ლია მოსთხოვოს სასამართლოს მოვალის მიმართ აღსრულების ნებისმიერი ღონისძიების შეჩერება. ასევე, მიმართოს სასამართლოს აღსრულებაზე მორატორიუმის მოთხოვნით, მაგალითად, იძულებითი გამოსახლების შეჩერების მიზნით. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოვალეს არ აქვს ქონების განკარგვის უფლება სასამართლოს მიერ დანიშნული მეურვის გარეშე, ხოლო თუ მეურვე არ არის დანიშნული, მას ქონების განკარგვისთვის ესაჭიროება სასამართლოს თანხმობა.¹⁴

2.3. გადახდისუნარიანობის კანონმდებლობა ბალტიისპირეთის ქვეყნებში

როდესაც ვსაუბრობთ ბალტიისპირეთის ქვეყნებში მოქმედ ფიზიკური პირების გადახდისუნარიანობის პროცედურებზე, აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ ის ფაქტი, რომ ლიეტუვის გაკოტრების კანონმდებლობა მნიშვნელოვნად განსხვავდება ბალტიისპირეთის სხვა ქვეყნების რეგულაციებისგან. ლიეტუვაში ფიზიკური პირების გადახდისუნარიანობის პროცესის სუბიექტებისთვის საერთო მახასიათებელს წარმოადგენს იურიდიული პირის სტატუსის არარსებობა. შესაბამისად, სუბიექტები, რომლებსაც შეუძლიათ გადახდისუნარიანობის საქმის წარმოების შესაძლებლობით ისარგებლონ, იყოფა სამ ჯგუფად: ფიზიკურ პირები, ფერმერები და სხვა ფიზიკური პირები, რომლებიც ახორციელებენ ინდივიდუალურ საქმიანობას (ინდემნარმეები).¹⁵ თავისთავად, ლიეტუვისთვისაც დამახასიათებელია ის, რომ ისევე, როგორ ევროპის სხვა ქვეყნებში, ამ შემთხვევაშიც, კანონი ყურადღებას ამახვილებს ფიზიკური პირის კეთილსინდისიერებაზე, რაც განისაზღვრება სხ-

¹³ <https://e-justice.europa.eu/447/EN/insolvencybankruptcy?FRANCE&member=1>.

¹⁴ Hetes-Gavra/Avram/Avram, The Models of Personal Bankruptcy in Western Europe, "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series Volume XVI, Issue 1/2016, pp. 546-547 https://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/RO/wp-content/uploads/2015/03/ANALE-vol-16_issue_1_site.pdf.

¹⁵ Schihalejev et al., Conditions for the Bankruptcy of Natural Persons: Which Baltic State Is the Most Attractive for Bankruptcy, International Comparative Jurisprudence 2021 Volume 7 Issue 1, p. 103 <http://dx.doi.org/10.13165/j.icj.2021.06.008>.

ვადასხვა კრიტერიუმის შეფასებით. მაგალითად, მოვალის გადახდისუუნარობა გამოწვეული ხომ არ არის მისი არაკეთილსინდისიერი ქცევით ან იჩენდა თუ არა იგი სათანადო გულისხმიერებას იმისათვის, რომ არ დაგროვებულიყო დავალიანება. მეტიც, კანონით განსაზღვრულია ისიც, რომ სასამართლო უარს იტყვის ფიზიკური პირის გაკოტრების საქმის წარმოებაზე, თუ დადგინდება, რომ ფიზიკური პირი გადახდისუუნარო გახდა მისი დამოკიდებულების, მათ შორის ალკოჰოლის, ნარკოტიკული და სხვა ფსიქოტროპული ნივთიერებების ბოროტად გამოყენების, აზარტული თამაშების გამო და ა. შ.¹⁶

გადახდისუუნარობის კანონმდებლობა მოქმედებს ლატვიაშიც, სადაც ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის კანონი ძალაში 2008 წლის 1 იანვრიდან შევიდა. შესაძლოა ითქვას, რომ აღნიშნული კანონით მოცემული გადახდისუუნარობის რეგულირება უფრო მეტად კორპორაციულ სტრუქტურას შეეფერებოდა, ამიტომ იგი 2010 წლის 1 ნოემბრიდან ჩანაცვლდა გადახდისუუნარობის ახალი კანონით, რომელმაც გაზარდა ფიზიკური პირებისთვის გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების ხელმისაწვდომობა.

რაც შეეხება ესტონეთის გადახდისუუნარობის კანონს, იგი აღიარებს ფიზიკურ პირთა გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების ორ განსხვავებულ ვარიანტს: ვალის რესტრუქტურიზაციას და გაკოტრებას. ვალის რესტრუქტურიზაციის პროცედურები რეგულირდება ვალის რესტრუქტურიზაციისა და ვალების დაცვის აქტით (DRDPA, 2010), რომლის მიზანია, ხელი შეუწყოს ფიზიკური პირის ვალების რესტრუქტურიზაციას გაკოტრების თავიდან ასაცილებლად. მეორე მხრივ, გაკოტრების საქმის წარმოება რეგულირდება გაკოტრების შესახებ კანონით (BA, 2004) და ტარდება იმ შემთხვევაში, თუ მოვალე გადახდისუუნაროა. ესტონეთის BA-ს 1(2) მუხლის თანახმად, მოვალე გადახდისუუნაროა, თუ ის ვერ აკმაყოფილებს კრედიტორ(ებ)ის მოთხოვნას და ამგვარი ფინანსური

მდგომარეობა დროებითი არ არის, ე. ი. არ იკვეთება ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესების პერსპექტივა ახლო მომავალში.

ესტონეთის BA-ს მე-2 მუხლის თანახმად, მოვალეს, რომელიც არის ფიზიკური პირი, ასევე ეძლევა შესაძლებლობა, გათავისუფლდეს ვალდებულებებისგან გაკოტრების საქმის წარმოების გზით. ესტონეთის მოქმედი გაკოტრების კანონი არ იძლევა კონკრეტულ განმარტებას, თუ ვინ მოიაზრება ფიზიკური პირის ქვეშ და ვისზე ვრცელდება ესტონეთის BA. მხოლოდ ესტონეთის DRDPA მუხლი 4 (1)–(2) იძლევა განმარტებას, რომ მოვალე ექვემდებარება ვალის რესტრუქტურიზაციის პროცესს, მიუხედავად მათი მენარმეობის სტატუსისა. ვალის რესტრუქტურიზაციას შეიძლება მიმართოს მოვალემ, რომლის საცხოვრებელი ადგილი ესტონეთშია და რომელიც ცხოვრობდა ესტონეთში ვალის რესტრუქტურიზაციის პეტიციის წარდგენამდე არანაკლებ ორი წლის განმავლობაში.¹⁷

III. დასკვნა

ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის საკითხზე მსჯელობისას თავისთავად ყურადსაღებია ისეთი ფაქტორები, როგორიც არის თავად ამ რეგულაციის ფოკუსი სოციალური, ეკონომიკური, ფინანსური მარკეტების, მენარმეობის და შრომითი ბაზრის მიმართ. კონტინენტური ევროპის ქვეყნებში მოქმედი, ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის კანონმდებლობის შედარებით-სამართლებრივი ანალიზის ფარგლებში შეგვიძლია განვიხილოთ 2021 წელს ჩატარებული საერთაშორისო კვლევა, რომლითაც შეფასდა ევროკავშირის 25 სახელმწიფოს კანონმდებლობა და გაიზომა ამ ქვეყნების შემწყნარებლობის ინდექსი აშშ-ის გაკოტრების კანონმდებლობასთან მიმართებით. კვლევის ფარგლებში, ყურადღება გამახვილდა ქვეყნების საკანონმდებლო მოდელებზე, კანონის ასაკსა და ამ ქვეყნებში საკანონმდებლო რეგულირების შემოღების ძირითად მიზეზებზე.

¹⁶ Republic of Lithuania, Law on Personal Bankruptcy, 10 May 2012 No XI-2000.

¹⁷ იქვე, გვ 106.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ ევროკავშირის ქვეყნების კანონმდებლობა ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის შესახებ მეტად ჰეტეროგენულია. ევროკავშირის ქვეყნებში კანონმდებლობა თავდაპირველად კრედიტორთა ინტერესებისკენ საგრძნობლად იყო გადახრილი, თუმცა, ეტაპობრივად ხდება მოვალის ინტერესების პრიორიტეტულობის წინა ფლანგზე წამოწევა.¹⁸

როგორც კვლევიდან ჩანს, აშშ-ის შემწყნარებლობის ინდექსი გაცილებით მაღალია ევროკავშირის ქვეყნების უმეტესობის ინდექსზე. სწორედ ამერიკულმა მოდელმა შემოგვთავაზა პირველად ვალის ჩამოწერის იდეა, რაც ლიბერალური¹⁹ და საბაზრო²⁰ ბანაკების ერთგვარ სინთეზს ქმნის და საბოლოოდ, ინდივიდის ინტერესებს ანიჭებს პრიორიტეტულობას.²¹

რაც შეეხება ევროკავშირში მოქმედ კანონმდებლობას, იგი მეტად ორიენტირებულია საფინანსო და საბანკო სექტორების დაცვაზე.²² მარტივად რომ ვთქვათ, მეტად ფრთხილია. თუმცა, აქ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ევროპის ზოგიერთ სახელმწიფოში, მაგალითად, შვედეთში, დანიასა და პოლონეთში, შეინიშნება ამერიკული მოდელების გავლენა და საკანონმდებლო რეფორმების ლიბერალური ხასიათი. აქვე

მხედველობაშია მისაღები ის ფაქტიც, რომ 2005 წელს ამერიკის „გაკოტრების ბოროტად გამოყენების პრევენციისა და მომხმარებელთა დაცვის აქტის“ ამოქმედებით ამერიკული მოდელიც გარკვეულწილად დაუახლოვდა ევროპულ მოდელს.²³

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, როგორც კონტინენტური ევროპისა და ანგლო-ამერიკული სამართლის ქვეყნების საკანონმდებლო ანალიზის შედეგად ჩანს, მსოფლიოში ქვეყნების უმრავლესობა იცნობს ფიზიკური პირების გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების შესაძლებლობას და ეს, თავისთავად, ნორმატიულ დონეზეა მონესრიგებული. შესაბამისად, ვინაიდან, ჩვენს ქვეყანაში ჭარბვალიანობა დღეს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება, საჭიროა, საზოგადოებას შევთავაზოთ მოქნილი მექანიზმი, რომელიც ადამიანების ფინანსურ მდგომარეობას გარკვეულწილად შეამსუბუქებს, შესაძლებლობას მისცემს დაუბრუნდნენ ნორმალურ სოციალურ მდგომარეობას. აღნიშნულის უზრუნველსაყოფად, ერთადერთი ოპტიმალური გზა სწორედ რომ ევროპული და ანგლო-ამერიკული ქვეყნების საუკეთესო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე საკანონმდებლო ცვლილებების შემუშავებაშია.

¹⁸ https://www.researchgate.net/publication/354404359_The_Leniency_of_Personal_Bankruptcy_Regulations_in_the_EU_Countries.

¹⁹ Efrat, Global trends in personal bankruptcy. *American Bankruptcy Law Journal* 76: 81–110.

²⁰ Heuer, Rules and Norms of Consumer Insolvency and Debt Relief: A Comparison and Classification of Personal Bankruptcy Systems in 15 Economically Advanced Countries. Ph.D. thesis, University of Bremen, Bremen, Germany; https://media.suub.uni-bremen.de/bitstream/elib/4657/7/PhD-Thesis_Jan-OckoHeuer_SubmittedVersion.pdf.

²¹ Jia, The impact of personal bankruptcy law on entrepreneurship. *Canadian Journal of Economics* 48: 464–93; <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/caje.12133>.

²² Ramsay, Between neo-liberalism and the social market: Approaches to debt adjustment and consumer insolvency in the EU. *Journal of Consum Policy* 35: 421–41.

²³ https://www.researchgate.net/publication/354404359_The_Leniency_of_Personal_Bankruptcy_Regulations_in_the_EU_Countries